

JACK KEROUAC

NA CESTI

Naslov izvornika *On the Road*

Copyright © 1955. by Jack Kerouac

KAZALO

PRVI DIO	2
DRUGI DIO	74
TREĆI DIO	120
ČETVRTI DIO	165
Pogovor	205
Kronologija života Jacka Kerouaca	218

PRVI DIO

1.

Prvi put sam sreo Deana nedugo pošto smo se moja žena i ja rastali. Upravo sam bio prebolio tešku bolest, o kojoj sad neću govoriti, osim da je imala neke veze s tom tužnom dogodovštinom i mojim osjećajem da je sve mrtvo. Nakon dolaska Deana Moriartyja počeo je onaj dio mog života koji se može nazvati životom na cesti. Prije toga često sam sanjao o tome da odem na Zapad i vidim te krajeve, uvijek kujući neke neodređene planove, ali nikad ne odlazeći. Dean je kao stvoren za cestu, jer on je zapravo na cesti rođen kad su njegovi roditelji prolazili kroz Salt Lake City 1926. u starim kolima na putu prema Los Angelesu. Prve obavijesti o njemu dobio sam od Chada Kinga, koji mi je pokazao nekoliko njegovih pisama napisanih iz popravilišta u New Mexico. Silno su me zanimala ta pisma, jer su tako naivno i slatko tražila od Chada da ga nauči sve o Nietzscheu i sve one prekrasne intelektualne stvari koje Chad zna. U jednom trenutku Carlo i ja razgovarali smo o tim pismima i pitali se hoćemo li ikad upoznati čudnovatog Deana Moriartyja. Sve je to bilo davno, kad Dean nije bio ovakav kao sada, kad je bio mladi kažnjenik obavijen oblakom tajne. Zatim je došla vijest da je Dean izišao iz popravilišta i da dolazi prvi put u New York; govorilo se također da se upravo oženio djevojkom koja se zove Marylou.

Jednog dana motao sam se oko sveučilišta i Chad i Tim Gray rekli su mi da se Dean nastanio u nekoj jeftinoj rupi u Istočnom Harlemu, španjolskom Harlemu. Dean je večer prije toga prvi put stigao u New York, s onom svojom zgodnom malom mačkom Marylou; sišli su s autobusa kod Pedesete ulice, zakrenuli za ugao tražeći mjesto gdje bi mogli nešto pojesti i ušli ravno Hectoru; od tada je Hectorova kavana za Deana poprimila značenje velikog simbola New Yorka. Potrošili su velike novce na krasne velike kolače s glazurom i indijanere.

Čitavo to vrijeme Dean je govorio Marylou ovakav tekst: »Eto, draga, sad smo u New Yorku i premda ti nisam rekao sve što sam mislio kad smo prolazili kroz Missouri, a posebno onda kad smo prolazili kraj boonevilleskog popravilišta koje me podsjetilo na moj zatvorski problem, apsolutno je nužno da sad odgodimo sva ona preostala pitanja koja se tiču naših osobnih ljubavnih stvari i smjesta počnemo misliti o specifičnim radno–životnim planovima...« i tako dalje, na način koji mu je bio svojstven u tim davnim danima.

Pošao sam s momcima do njegova jeftinog stana i Dean se pojavio na vratima u gaćicama. Marylou je skočila s kauča; Dean je otpremio vlasnika stana u kuhinju, po svoj prilici da skuha kavu, dok je on nastavio sa svojim ljubavnim problemima, jer za njega je seks bio prva i jedina sveta i važna stvar u životu, mada se morao znojiti i psovati da zaradi za život i tako dalje. Vidjelo se to po tome kako je stajao i kimao glavom, uvijek spuštenu pogleda, i potvrđivao, kao mladi boksač koji sluša upute da bi ostavio dojam

kako slijedi svaku vašu riječ, ubacujući na tisuće »da« i »tako je«. Kad sam ga prvi put vidio, Dean me podsjetio na mladog Genea Autrevja – bio je vitak, uskih bokova, modrook, s pravim oklahomskim naglaskom – junak snježnog Zapada sa zaliscima. Zapravo, radio je na ranču u Coloradu neposredno prije nego što se oženio Marylou i došao na Istok. Marylou je bila zgodna plavuša s golemim uvojcima kose nalik na zlatne slapove; sjedila je na rubu kauča dok su joj ruke ležale u krilu, a maglovite modre seljačke oči ukočeno zurile, jer ona je bila u gadnom sivom njujorškom stanu o kojem je slušala tamo na Zapadu i čekala u ozbiljnoj sobi kao ispijena Modiglianijeva nadrealistička žena izdužena tijela. Ali osim što je bila slatka djevojčica, bila je užasno tupa i sposobna za grozne stvari. Te noći svi smo pili pivo i natezali se i razgovarali do zore, a ujutro, dok smo sjedili naokolo tupo pušeci čikove iz pepeljara u sivom svjetlu tužnog dana, Dean je nervozno ustao, počeo hodati po sobi, razmišljajući, i zaključio da Marylou najprije mora pripremiti doručak i pomesti pod.

– Drugim riječima, draga, moramo početi, razumiješ, inače će se sve pretvoriti u vegetiranje i neće biti prave spoznaje ni kristalizacije naših planova. – Tada sam ja otišao.

Idućeg tjedna povjerio je Chadu Kingu da bezuvjetno mora od njega naučiti pisati; Chad mu je rekao da sam ja pisac i da mora poći k meni ako želi savjet. U međuvremenu Dean je dobio posao na parkiralištu, potukao se s Marylou u njihovu stanu u Hobokenu – sam Bog zna zašto su se tamo smjestili – i ona se toliko razbjesnjela i bila je tako duboko osvetnički raspoložena da je otišla na policiju s nekom lažnom napuhanom histeričnom ludom optužbom i Dean se morao pokupiti iz Hobokena. I tako više nije imao stana. Došao je ravno u Paterson u New Jersevju, gdje sam ja stanovao sa svojom tetkom, i jedne noći dok sam učio, netko je pokucao i Dean je bio pred vratima, klanjao se i premetao se pokorno s noge na nogu u tami predsoblja i govorio:

– Zdravo, sjećaš li me se – Dean Moriarty? Došao sam te zamoliti da mi pokažeš kako se piše.

– A gdje je Marylou? – upitao sam, a Dean je rekao da je vjerojatno skurvala nekoliko dolara i vratila se u Denver – drolja! Zatim smo izišli popiti nekoliko čaša piva, jer nismo mogli govoriti onako kako smo htjeli pred mojom tetkom koja je sjedila u dnevnoj sobi i čitala novine. Ona je bacila jedan pogled na Deana i zaključila da je luđak.

U lokalu sam rekao Deanu:

– K vragu, čovječe, znam vrlo dobro da nisi došao k meni samo zato što želiš postati pisac, a osim toga što ja o tome uopće znam, osim da se moraš prihvatiti posla energijom narkomana.

A on je rekao:

– Da, naravno, znam točno što misliš i zapravo sam o svim tim problemima već razmišljao, ali ono što ja hoću jest realizacija onih faktora što, ukoliko čovjek ovisi o Schopenhauerovoj dihotomiji kad se radi o bilo kojoj unutrašnjoj stvarnoj... – i tako dalje u tom stilu, riječi koje ja uopće nisam shvaćao, a ni on sam. U to doba on uistinu nije

znao o čemu govori; to jest, bio je mladić tek otpušten iz zatvora, sav obuzet prekrasnim mogućnostima da postane pravi intelektualac i volio je govoriti onakvim tonom i upotrebljavati onakve riječi, samo na zbrkan način, kakve je čuo od »pravih intelektualaca« – premda ne treba zaboraviti da uopće nije bio baš tako naivan u svemu ostalome i trebalo mu je samo nekoliko mjeseci s Carlom Marxom pa da postane intiman sa svim terminima i žargonom. Bez obzira na to, mi smo se razumjeli na drugim razinama ludila i složio sam se s tim da se nastani u mojoj kući dok ne nađe posao, a osim toga složili smo se da jednom odemo na Zapad. To je bilo zimi 1947.

Jedne večeri dok je Dean večerao u mojoj kući – već je bio dobio posao na parkiralištu u New Yorku – nagnuo mi se preko ramena dok sam ja žurno tipkao i rekao: – Hajde, čovječe, one ženske neće čekati, požuri.

Rekao sam:

– Pričekaj samo časak, evo me odmah čim završim ovo poglavlje – a to je bilo jedno od najboljih poglavlja u knjizi. Tada sam se obukao pa smo odletjeli u New York da se sastanemo s nekim djevojkama. Dok smo se vozili autobusom u sablasno fosforescentnoj praznini Lincolnova tunela, naslonili smo se jedan na drugoga mašući rukama i vikali smo i uzbuđeno govorili i ja sam osjetio kako sam dobio crva kao i Dean. On je naprosto bio mladić silno oduševljen životom, i premda je bio žicar, žicao je samo zato što je toliko želio živjeti i doći u dodir s ljudima koji inače ne bi obraćali pozornost na njega. On je žicao od mene i ja sam to znao (stan i hranu i »kako pisati« itd.), i on je znao da ja znam (to je bila baza našeg odnosa), ali meni to nije smetalo i izvrsno smo se slagali – nikakvih zahtjeva, nikakvih ponuda; hodali smo jedan oko drugoga na prstima kao dirljivi novi prijatelji. Počeo sam od njega učiti u jednakoj mjeri u kojoj je on vjerojatno učio od mene. Što se tiče mog posla, govorio je:

– Samo naprijed, što god ti učiniš veliko je. – Gledao mi je preko ramena dok sam pisao priče vičući: »Da! Tako je! Uh! Čovječe!« i »Fuj!« i brisao je lice rupčićem. – Uh, čovječe, toliko toga treba učiniti, toliko toga treba napisati! Kako čovjek uopće može početi to bilježiti bez izmijenjenih ograda i sav obuzet literarnim inhibicijama i gramatičkim strahovima... – Tako valja, stari, tako se govori. – Vidio sam kako je neka sveta munja zablistala iz njegova uzbuđenja i njegovih vizija koje je opisivao tako neobuzdano da su se ljudi u autobusima okretali da vide tog »histeričnog luđaka«. Na Zapadu je proveo trećinu vremena u kockarnici, trećinu u zatvoru, a trećinu u gradskoj knjižnici. Viđali su ga kako juri pun poleta zimskim ulicama, gologlav, noseći knjige u kockarnicu, ili kako se penje po stablima da se uvuče na tavan prijateljima, gdje je provodio dane čitajući ili skrivajući se pred zakonom.

Došli smo u New York – zaboravio sam kakva je točno bila situacija – mislim da se radilo o dvjema crnim djevojkama – ali djevojaka nije bilo; trebali su se sastati u restoranu, ali nisu se pojavile. Otišli smo do njegova parkirališta, gdje je morao obaviti nekoliko poslova – promijeniti odijelo u šupi, malo se dotjerati pred napuklim ogledalom itd., a onda smo krenuli. I to je bila noć kada je Dean upoznao Carla Manca. Nešto se fantastično dogodilo kad je Dean upoznao Carla Manca. Dva oštra duha kao što su bila

njih dvojica složila su se što bi okom trepnuo. Dva prodorna oka pogledala su druga dva prodorna oka – sveti žicar blistava duha i turoban poetičan žicar mračna duha kakav je Carlo Marx. Od tog časa vrlo sam malo viđao Deana, i bilo mi je pomalo žao. Njihova se energija spojila u jednom naletu, ja sam bio nespretnjaković u usporedbi s njima dvojicom, nisam ih mogao slijediti. Čitav onaj ludi vrtlog u kojem ćemo se kasnije naći započeo je tada; zahvatit će sve moje prijatelje i sve što je preostalo od moje obitelji u veliki oblak prašine nad američkom noći. Carlo mu je pripovijedao o Starom Bullu Leeju, o Elmeru Hasselu, o Jane; o Leeju koji u Texasu uzgaja »travu«, o Hasselu na Riker's Islandu, o Jane koja luta po Times Squareu opijena benzedrinom noseći kćerkicu u naručju, da bi se na kraju našla u Bellevueu. A Dean je pripovijedao Carlu o nepoznatim ljudima na Zapadu kao što je Tommy Frank, kljasti mešetar u kockarnici, kartaš i homoseksualni svetac. Pripovijedao mu je o Royu Johnsonu, o Velikom Edu Dunkelu, o svojim prijateljima iz dječastva, prijateljima s ulice, o svojim bezbrojnim djevojkama i seksualnim orgijama i pornografskim slikama, o svojim junacima, junakinjama, pustolovinama. Jurili su zajedno ulicom i sve kužili na onaj način koji im je bio svojstven u početku, a koji je kasnije postao mnogo žalosniji, i dubok i smeten. Ali tada su oni skakutali ulicama kao dva klauna, a ja sam capkao za njima, kao što cijelog života capkam za ljudima koji me zanimaju, jer su jedini ljudi koji za mene postoje oni koji su ludi, oni koji su ludi od želje da žive, ludi od želje da govore, ludi od želje da se spase, željni svega u isto vrijeme, oni koji nikad ne zijevaju ili kažu nešto otrcano, već gore, gore, gore kao fantastične rakete koje eksplodiraju kao neki pauci preko zvijezda, i kad u sredini prasne, vidi se modro svjetlo u središtu i svi se dive: »O–o–o–o–o!« Kako su zvali takve mlade ljude u Goetheovoj Njemačkoj? Želeći od sveg srca da nauči pisati kao Carlo, Dean ga je napadao velikom zaljubljenom dušom kakvu može imati samo žicar. »Sada, Carlo, pusti mene da govorim – evo što ja kažem...« Nisam ih vidio po prilici dva tjedna, a za to su vrijeme oni zacementirali svoj odnos do luđačkih razmjera, do razgovora koji su trajali cijeli dan i cijelu noć.

Tada je došlo proljeće, pravo vrijeme za putovanje, i svi su se u raspršenoj družini spremali poći na ovaj ili onaj put. Ja sam marljivo radio na svom romanu, i kad sam došao do polovice, nakon putovanja na Jug s tetkom u posjet bratu Roccu, pripremio sam se da prvi put u životu otputujem na Zapad.

Dean je već bio otišao. Carlo i ja ispratili smo ga na autobusni kolodvor u Trideset četvrtoj ulici. Na katu je bio lokal gdje se moglo fotografirati za 25 centi. Carlo je skinuo naočale i izgledao je mračno i opasno. Dean se slikao iz profila i stidljivo se osvrtao. Ja sam se slikao s lica i ispao kao tridesetogodišnji Talijan spreman da ubije svakoga tko kaže nešto protiv njegove majke. Tu su sliku Carlo i Dean uredno rascijepili žiletom i spremili svaki svoju polovicu u lisnicu. Dean je imao na sebi pravo zapadnjačko poslovno odijelo za svoj veliki povratak u Denver; njegov je prvi provod u New Yorku bio završen. Kažem provod, iako je samo kao pas radio na parkiralištima. On je najfantastičniji čuvar parkirališta na svijetu, može voziti kola unatrag brzinom od 65 kilometara, zatjerati ih u uski procjep i stati uza zid, iskočiti, projuriti između blatobrana, uskočiti u druga kola, zaokrenuti ih brzinom od 80 kilometara na uskom prostoru, potjerati naglo natrag u

gužvu, tres, zaustaviti kola ručnom kočnicom tako da još poskakuju dok on izlijeće iz njih; tada odjuriti do kioska za potvrde trčeci kao lakoatletska zvijezda, uručiti potvrdu, uskočiti u novonadošla kola prije nego što je vlasnik napola izišao, uskočiti doslovce pod njega dok on izlazi, potjerati kola dok vrata klopoću i odgrmjeti do prvog slobodnog mjesta, zaokrenuti, unutra, zakočiti, van, trk; radio je tako bez odmora osam sati na noć u vrijeme večernje navale i navale poslije kazališta, u zamašćenim skitničkim hlačama s izlizanim kožuhom i poderanim cipelama. Sad je kupio novo plavo prugasto odijelo s prslukom i svim ostalim – 11 dolara u Trećoj aveniji, sa satom i lancem za sat, i portabl pisači stroj jer se spremao početi pisati u nekoj denverskoj unajmljenoj sobi čim tamo dobije posao. Pojeli smo oprostajni obrok graha s hrenovkama u Sedmoj aveniji i onda se Dean popeo u autobus, na kojem je pisalo Chicago, i odjurio u noć. Otišao je naš kauboj. Obećao sam sam sebi da ću poći istim putem kad proljeće zaista procvate i otvori zemlju.

I tako su zapravo počele moje pustolovine na cesti, a događaji koji su slijedili previše su fantastični a da bi se mogli prešutjeti.

Da, nisam želio bolje upoznati Deana samo zato što sam pisac i što su mi bili potrebni novi doživljaji i što je moj život vrteći se oko sveučilišta zatvorio krug i postao jalov, već zato što me on, usprkos razlikama u našim karakterima, podsjećao na nekog davno izgubljenog brata; pogled na njegovo patničko koščato lice s dugim zaliscima i napregnut mišićav oznojen vrat izazivali su u meni sjećanje na moje dječastvo po kanalima i rukavcima i riječnim obalama Patersona i Passaica. Njegova prijava radna odjeća tako mu je graciozno pristajala kao da nije moguće kupiti bolji kroj kod krojača od zanata, već samo zaraditi ga od Prirodnog Krojača Prirodne Radosti, kao što je učinio Dean u svojim teškim trenucima. A u njegovu sam uzbuđenom načinu govora opet čuo glasove starih drugova i braće pod mostovima, među motociklima, po četvrtima razapetih konopaca za rublje i snenih kućnih pragova u poslijepodneva kad su dječaci svirali gitaru, a njihova starija braća radila u tvornicama. Svi su moji ostali tadašnji prijatelji bili »intelektualci« – Chad, ničeanški antropolog, Carlo Mane i njegov čaknuti nadrealistički tihi ozbiljni način govora, nepomična pogleda, Stari Buli Lee i njegovo kritičko, otegnuto protivljenje svemu – ili su opet bili zločinci poput Elmera Hassela, s onim prezirnim, znalačkim smiješkom, ili su bili kao Jane Lee, ispružena na istočnjačkom pokrivaču svog kauča, s gađenjem otpuhujući na New Yorker. Ali Deanova je inteligencija bila u svakom pogledu jednako tako formalna i blistava i potpuna, bez dosadne intelektualštine. A njegov »kriminalitet« nije bio namršten ili podrugljivo isceren; bila je to divlja, potvrdna provala američke radosti, bio je to western, vjetar zapadnjak, oda s Ravnica, nešto novo, davno prorokovano, davno očekivano (on je krao automobile samo da bi se provozao). Osim toga, svi su moji njujorški prijatelji bili u negativnom, mučnom položaju jer su morali prezirati društvo i davati jadne knjiške i političke ili psihoanalitičke razloge za to, ali Dean je jednostavno jurio po društvu, željan kruha i ljubavi; nije ga se ništa ticalo »sve dok je meni curica, brate, s onim malim crnim između nogu« i »sve dok možemo jesti, čuješ li ti mene? Ja sam gladan, umirem od gladi, hajdemo odmah jesti« – i odjurili bismo nekamo jesti, blagovati od onoga, kako kaže Stari zavjet, »što je tvoj dio pod Suncem«. Zapadni rođak sunca bio je Dean. Premda me

tetka upozorila da će mi on zadati neprilika, čuo sam novi zov i vidio sam nove horizonte i vjerovao sam u njih u svojoj mladoj dobi; i malo neprilika, ili čak i mogućnost da me Dean odbaci kao suputnika i da me ostavi, kao što je kasnije učinio, izgladnjela na pločnicima i bolesničkim posteljama – što je to značilo? Bio sam mlad pisac i želio sam se otisnuti.

Negdje putem, znao sam, bit će djevojaka, vizija, svega; negdje putem bit će mi uručen biser.

2.

U srpnju 1947., pošto sam uštedio oko pedeset dolara od veteranske potpore, bio sam spreman za putovanje na Zapadnu obalu. Moj prijatelj Remi Boncoeur pisao mi je iz San Francisca pozivajući me da dođem i ukream se s njim na neki brod koji putuje oko svijeta. Kleo se da me može utrpiti u strojarnicu. Odgovorio sam mu na pismo, rekavši da bih se zadovoljio bilo kojim teretnjakom, samo da mogu poći na nekoliko dugih putovanja po Pacifiku i vratiti se s dovoljno novaca da se uzdržavam u kući svoje tetke dok ne završim knjigu. Kazao je da ima baraku u Mili Cityju i da ću imati vremena tamo pisati koliko god hoću dok ne obavimo cijelu proceduru ukrcavanja na brod. Živio je s djevojkom koja se zvala Lee Ann; rekao je da je izvrsna kuharica i da će sve biti perfektno. Remi mi je bio stari prijatelj iz osnovne škole, Francuz odgojen u Parizu i potpuno lud momak – u to doba još nisam znao koliko lud. Očekivao je da doputujem za deset dana. Moja se tetka potpuno slagala s tim da otputujem na Zapad; rekla je da će mi to dobro činiti, kad sam čitavu zimu tako teško radio i premalo izlazio; nije se čak bunila ni kad sam joj rekao da ću morati ići autostopom. Željela je samo da se vratim zdrav i čitav. I tako, pošto sam ostavio svoj veliki napola dovršeni rukopis da miruje na mom pisaćem stolu, i pošto sam posljednji put jednog jutra složio svoje udobne domaće plahte, otišao sam s platnenom putnom torbom u koju sam spakirao nekoliko bitnih stvari i krenuo prema Tihom oceanu s pedeset dolara u džepu.

Mjesecima sam u Patersonu proučavao zemljopisne karte Sjedinjenih Država, čak sam i čitao knjige o pionirima i uživao u imenima kao što su Platte i Cimarron i tako dalje, i na automobilskoj karti našao sam dugačku crvenu crtu koja se zvala magistrala 6 i vodila je od vrha Cape Coda ravno u Ely, u Nevadi, a odatle se strmo spuštala na Los Angeles. Držat ću se šestice cijelim putem do Elyja, rekao sam sam sebi i krenuo pun samopouzdanja. Da bih stigao na šesticu, morao sam se popeti na Medvjede planine. Prepun snova o tome što ću raditi u Chicagu, u Denveru i napokon u San Franciscu, odvezao sam se tramvajem iz Sedme avenije do kraja pruge kod 242. ulice, a odatle trolejbusom u Yonkers; u središtu Yonkersa presjeo sam na drugi trolejbus i došao do predgrađa na istočnoj obali rijeke Hudsona. Ako baciš ružu u rijeku Hudson na njezinom tajanstvenom izvoru u gorju Adirondacks, zamisli samo sva ona mjesta kraj kojih će promicati dok zauvijek ne ode u more – zamisli čarobnu dolinu Hudsona. Krenuo sam

cestom uzvodno. Pet različitih vozača odvelo me do željenog mosta na Medvjedim planinama, kamo se magistrala 6 spušta u velikom luku iz Nove Engleske. Spustio se strahovit pljusak kad su me tamo iskrkali. Bilo je brdovito. Magistrala 6 prelazila je rijeku, napravila velik krug i iščekavala u divljini. Ne samo da nije bilo prometa, već je kiša lijevala kao iz kabla, a ja nisam imao nikakva zaklona. Morao sam potrčati pod borove da se sklonim; to uopće nije koristilo; počeo sam plakati i kleti i lupati se po glavi što sam takav idiot. Bio sam šezdeset kilometara sjeverno od New Yorka; čitavim putem ovamo bio sam zabrinut zbog činjenice što toga dana, baš kad sam krenuo na svoj veliki put, krećem samo na Sjever umjesto na željno očekivani Zapad. Sad sam zapeo na najsjevernijoj točki. Pretrčao sam kojih petsto metara do neke napuštene ljupke benzinske pumpe u engleskom stilu i stao pod strehu s koje je kapala voda. Visoko nad mojom glavom, velike dlakave Medvjede planine tutnjale su od gromova koji su me ispunili Božjim strahom. Vidio sam samo zadimljena stabla i sumornu divljinu koja se dizala do neba. »Koga vruga ja ovdje radim?« kleo sam i plakao za Chicagom. »Baš sada se svi sjajno zabavljaju, svašta rade, a mene nema, i kad ću uopće stići!« – i tako dalje. Napokon su se jedna kola zaustavila kod prazne benzinske pumpe; muškarac i dvije žene u njima htjeli su pogledati kartu. Odmah sam im prišao i stao gestikulirati na kiši; posavjetovali su se; naravno, izgledao sam poput luđaka, potpuno mokre kose i raskvašenih cipela. Na nogama sam, kao pravi idiot, imao meksikanske huaraches, obična sita, posve neprikladna za kišnu noć u Americi i surovu noć na cesti. Ali ljudi su me pustili u kola i odvezli me natrag u Newburgh, što sam prihvatio kao bolju alternativu nego da budem zarobljen u pustoši Medvjedih planina čitavu noć. »Osim toga«, rekao je čovjek, »promet vam uopće ne ide po šestici. Ako hoćete u Chicago, bolje će vam biti da krenete preko tunela Holland u New Yorku pa ravno na Pittsburgh«, i znao sam da ima pravo. Zajebao me moj san, kretenska salonska ideja da bi bilo krasno slijediti jednu veliku crvenu crtdu preko čitave Amerike umjesto da se čovjek smuca po različitim cestama i putovima.

U Newburghu je kiša prestala. Sišao sam na rijeku i morao sam se odvesti natrag u New York u autobusu punom učiteljica koje su se vraćale s vikenda u planinama – klepetanje nije prestajalo, a ja sam kleo zbog toga što sam potratio toliko vremena i novaca, bjesnio sam jer sam želio na Zapad, a umjesto toga sam se čitav dan i pola noći vukao ovuda, gore–dolje, na sjever i na jug, kao neka nepokretna masa. I zakleo sam se da ću sutra biti u Chicagu, i u tome sam uspio, na taj način što sam sjeo u autobus za Chicago i potrošio veći dio novca, i nisam mario, samo da sutra budem u Chicagu.

3.

Bilo je to obično putovanje autobusom, s rasplakanom dječicom i vrućim suncem i provincijalcima koji su ulazili u jednom pensilvanijskom gradu za drugim, dok nismo stigli na ravnice Ohija i zaista raspalili, pored Ashtabule i ravno preko Indiane u noći.

Stigao sam u Chicago posve rano ujutro, uzeo sobu u ymca' i legao spavati s vrlo malo dolara u džepu. Zaletio sam se u Chicago uvečer, pošto sam se dobro naspavao.

Vjetar s jezera Michigan, bop u Loopu, duge šetnje oko South Halsteda i North Clarka i jedna duga šetnja poslije ponoći u džunglu, kamo su me slijedila patrolna kola kao sumnjiva tipa. U to doba, 1947., bop je kao ludilo zahvatio čitavu Ameriku. Frajeri u Loopu svirali su, ali malo umorno, jer je bop bio negdje između ornitološkog razdoblja Charlieja Parkera i drugog razdoblja koje je započinjalo s Milesom Davisom. I dok sam sjedio slušajući taj zvuk noći, kojoj je bop za sve nas na neki način postao simbolom, mislio sam o svim svojim prijateljima od jednog kraja zemlje do drugog, mislio sam kako su zapravo svi u istom golemom kućnom dvorištu, mahnuti i obuzeti nemirom. I prvi put u životu idućeg poslijepodneva krenuo sam na Zapad. Bio je topao i krasan dan za autostop. Da bih se izvukao iz nemoguće zamršenog čikaškog prometa, odvezao sam se autobusom do Jolietu u Illinoisu, prošao kraj kaznionice u Jolietu, smjestio se točno ispred grada, pošto sam najprije prošetao njegovim lisnatim oronulim ulicama, i pokazivao smjer kojim želim ići. Čitav put od New Yorka do Jolietu prešao sam autobusom i tako sam potrošio više od polovice novca.

Prvi koji me povezao oko četrdeset pet kilometara u veliki zeleni Illinois bio je kamion natovaren dinamitom, s crvenom zastavicom, i vozač kamiona mi je pokazao mjesto na kojem magistrala 6, kojom smo se vozili, siječe magistralu 66 prije nego što obje odjure na Zapad u nevjerojatne daljine. Po prilici oko tri sata popodne, poslije pite od jabuka i sladoleda u kiosku kraj puta, neka se žena zaustavila da me poveže u malom kupeu. Osjetio sam trzaj silne radosti dok sam trčao za kolima. Ali to je bila žena srednjih godina, zapravo majka sinova moje dobi, i željela je da joj netko pomogne voziti do Iowe. Bio sam oduševljen. Iowa! Nije predaleko od Denvera, a kad jednom stignem u Denver, moći ću se odmoriti. Ona je vozila prvih nekoliko sati, na jednom je mjestu inzistirala da posjetimo staru crkvu kao da smo turisti, a zatim sam ja preuzeo volan, i premda nisam bogzna kakav vozač, vozio sam ravno do kraja Illinoisa, do Davenporta u Iowi preko Rock Islanda. I tu sam prvi put u životu vidio svoju ljubljenu rijeku Mississippi, suhu u ljetnoj izmaglici, niska vodostaja, i osjetio njezin jak pljesniv zadah koji vonja poput sirova tijela same Amerike, jer ona ga naplavljuje, Rock Island – željeznički kolosijeci, barake, mali centar grada; a preko mosta Davenport, ista vrsta grada, koji je sav mirisao na piljevinu u toplom suncu Srednjega zapada. Ovdje je gospođa morala nastaviti u svoj grad u Iowi drugim putem, i ja sam izašao iz kola. Sunce je zalazilo, uputio sam se pješice nakon nekoliko čaša hladna piva do kraja grada, i to je bila duga šetnja. Svi su se muškarci vozili kući s posla, sa željezničkim kapama, sportskim kapama, svim vrstama kapa na glavi, baš kao poslije posla u bilo kojem gradu bilo gdje. Jedan od njih povezao me uzbrdo i ostavio na pustom raskrižju na rubu prerije. Tu je bilo prekrasno. Jedina kola koja su prolazila bila su seljačka; sumnjičavo su me pogledavali i kloparali dalje, a krave su se vraćale kući. Ni jednog kamiona. Nekoliko automobila projurilo je kraj mene. Proletio je neki motorist s maramom koja je lepršala. Sunce se posve spustilo i ostao sam stajati u ljubičastom mraku. Sad sam se bojao. Nije bilo čak ni svjetala u toj pustoj Iowi;

za koji čas nitko me više neće moći vidjeti. Srećom me neki čovjek, koji se vraćao u Davenport, povezo u grad. Ali sada sam opet bio tamo odakle sam pošao.

Sjeo sam u autobusnu stanicu da o svemu razmislim. Pojeo sam još jednu pitu od jabuka i sladoled; zapravo sam samo to i jeo tijekom čitava putovanja, znao sam da je to hranjivo, a, naravno, i ukusno. Odlučio sam igrati na sreću. Sjeo sam na autobus u centru Davenporta, pošto sam proveo pola sata promatrajući konobaricu u kolodvorskom bifeu, odveo se do samog ulaza u grad, ali ovaj put blizu benzinskih pumpi. Ovuda su grmjeli golemi kamioni, brrm, i u roku od dvije minute jedan se od njih zaustavio da me pokupi. Pojurio sam za njim dok mi je duša podcikalala od radosti. A kakav je tek bio vozač – golem, krupan, čvrst vozač kamiona, izbuljenih očiju i gruba promukloga glasa, koji je samo treskao i udarao nogom po svemu i pokrenuo svoje vozilo a da se gotovo uopće nije osvrtao na mene. I tako sam uspio malo odmoriti svoju umornu dušu, jer je jedna od najvećih neprilika autostopa što morate razgovarati s bezbrojnim ljudima, morate ih uvjeriti da nisu pogriješili što su vas povezli sa sobom, morate ih tako reći čak i zabavljati, što je sve strašan napor kad čovjek ide na dalek put a nema namjeru spavati po hotelima. Ovaj je tip samo urlao nad cestom, a ja nisam morao ništa drugo nego urlati u znak odgovora, i tako smo se krasno odmorili. A on je tjerao stroj ravno do Iowa Cityja i urlao mi najsmješnije priče o tome kako je uspio zaobići policiju u svakom gradu koji je postavljao besmislena ograničenja brzine i neprestano je ponavljao »neće ti pasji sinovi od pandura meni stavljati muhe na guzicu!« Baš kad smo ulazili u Iowa City, vidio je kako za nama dolazi drugi kamion, a budući da je morao skrenuti kod Iowa Cityja, dao je žmigavac tom drugom vozaču i usporio da bih ja mogao iskočiti, i ja sam iskočio zajedno sa torbom, a drugi kamion, prihativši tu razmjenu, zaustavio se da me pokupi i još jednom, što bi okom trepnuo, našao sam se u drugom velikom visokom taksiju, spreman da prijedem stotine kilometara preko noći, i kako sam samo bio sretan! A taj novi vozač kamiona bio je isto tako šašav kao i onaj drugi i isto je toliko urlao i ja sam se mogao mirno nasloniti i pustiti da me vozi. Sad sam već vidio Denver kako izranja ispred mene poput Obećane zemlje, daleko tamo ispod zvijezda, iza prerije Iowe i ravnica Nebraske, i vidio sam još čarobniju viziju San Francisca iza njih, poput dragulja u noći. Pritiskivao je gas i pripovijedao nekoliko sati, a zatim je u nekom gradu u Iowi, gdje su mnogo godina kasnije zaustavili mene i Deana kao sumnjive jer smo se vozili u nečemu što je nalikovalo ukradenom cadillacu, odspavao nekoliko sati na sjedalju. I ja sam spavao, a onda pošao na malu šetnju uz samotne zidove od cigle osvjetljene jednom jedinom svjetiljkom, dok je prerija šutjela na kraju svake male uličice, a miris kukuruza širio se kao rosa u noći.

Trgnuo se iz sna u zoru. Odmah smo krenuli i sat kasnije dim Des Moinesa pojavio se pred nama nad zelenim žitnim poljima. Sad je želio doručkovati i nije htio žuriti, pa sam oko šest kilometara do samog Des Moinesa prešao s dvojicom momaka sa sveučilišta u Iowi; i bilo je čudnovato sjediti u njihovu novom novcatom automobilu i slušati ih kako govore o ispitima dok smo glatko i bešumno ulazili u grad. Sada sam želio spavati čitav dan. Stoga sam otišao u ymca da unajmim sobu; soba nije bilo i nagoni sam krenuo prema željezničkoj pruzi – a u Des Moinesu ih ima mnogo – i našao se u nekom sumornom starom hotelu nalik na svratiste na Divljem zapadu, kraj spremišta za

lokomotive, i proveo dugačak dan spavajući na velikom čistom tvrdom bijelom krevetu, kojemu je zid kod uzglavlja bio iščrčkan prostačkim rečenicama, a trošne žute žaluzine navučene preko zadimljenog prizora željezničke postaje. Probudio sam se kad se sunce već zarumenjelo; i to je bio onaj posebni trenutak u mom životu, najneobičniji čas od svih, kad nisam znao tko sam – bio sam daleko od doma, izmučen i opsjednut putovanjem, u jeftinoj hotelskoj sobi koju nikad prije nisam vidio, slušao šištanje pare izvana i škripanje starog drveta u hotelu i korake nad glavom i sve te žalosne zvukove, i gledao sam u napukli visoki strop, i zaista nisam znao tko sam cijelih petnaest čudnovatih sekundi. Nisam se bojavao; bio sam naprosto netko drugi, nekakav neznanac, i čitav moj život bio je opsjednut život, život sablasti. Bio sam na pola puta preko Amerike, na razmeđu između Istoka moje mladosti i Zapada moje budućnosti, i možda se to stoga i dogodilo baš na tom mjestu i tada, toga neobičnog rumenog poslijepodneva.

Ali valjalo je poći dalje i prestati jadikovati, pa sam uzeo torbu, pozdravio se sa starim vlasnikom hotela koji je sjedio kraj pljuvačnice i pošao jesti. Jeo sam pitu od jabuka i sladoled – to je bilo sve bolje što sam dublje zalazio u Iowu, pita sve veća, sladoled hranjiviji. Kamo god sam pogledao toga poslijepodneva u Des Moinesu, posvuda sam viđao prekrasna jata djevojaka – vraćale su se kući iz gimnazije – ali tada nisam imao vremena za takve misli i obećao sam sebi provod u Denveru. Carlo Mane već se nalazio u Denveru; ondje je bio i Dean; Chad King i Tim Gray također, to je bilo njihovo boravište; Marylou je bila ondje; a govorilo se o nekoj velikoj klapi u koju je spadao Ray Rawlins i njegova prekrasna plavokosa sestra Babe Rawlins; dvije konobarice koje je Dean poznao, sestre Bettencourt; čak je ondje bio i Roland Major, moj stari kolega s fakulteta i pisac. S radošću i nestrpljenjem iščekivao sam ponovni susret sa svima njima. I tako sam žurno prolazio kraj zgodnih djevojaka, a najzgodnije djevojke na svijetu žive u Des Moinesu.

Čovjek s nekom radionicom na kotačima, kamionom punim alata koji je vozio stojeći kao neki moderni mljekar, povezo me uz dugačko brdo gdje sam smjesta naišao na nekog farmera i njegova sina koji su me odvezli do Adela u Iowi. U tom gradu, pod velikim brijestom kraj benzinske postaje, upoznao sam se još s jednim autostopistom, tipičnim Njujorčaninom, Ircem, koji je veći dio svojih radnih godina proveo vozeći poštanski kamion, a sad je krenuo k djevojci u Denver i u susret novom životu. Mislim da je bježao od nečega u New Yorku, po svoj prilici od zakona. Bio je pravi mladi pijanac, tridesetogodišnjak crvena nosa, i u drugim prilikama bi mi dosađivao, ali sad su sva moja osjetila bila otvorena prema bilo kojoj vrsti ljudskog prijateljstva. Bio je odjeven u iznošeni džemper i vrećaste hlače i nije imao uza se ništa ni nalik torbi – samo četkicu za zube i rupčić. Rekao je da bismo morali zajedno putovati. Trebalo je da kažem ne, jer je na cesti izgledao dosta strašno. Ali ostali smo zajedno i povezo nas je neki šutljiv čovjek do Stuarda u Iowi, do grada u kojem smo zaista ostali na cjedilu. Stajali smo ispred kioska za prodaju željezničkih karata u Stuartu i čekali na promet prema Zapadu sve dok sunce nije zašlo, dobrih pet sati, tratali vrijeme, pričali isprva o sebi, zatim je on pričao masne viceve, napokon smo samo nogom šutali kamenje i ispuštali kretenske glasove. Postalo nam je dosadno. Odlučio sam potrošiti koji dolar na pivo; otišli smo u neku staru

krčmu u Stuartu i popili nekoliko čaša. Tu se on napio jednako kao što se noćima opijao na Devetoj aveniji kod kuće i radosno urlajući prepričavao mi u uho sve prljave snove svog života. Na neki način mi se sviđao; ne zato što je bio dobar čovjek, kako se kasnije pokazalo, već zato što se znao oduševljavati. Vratili smo se na cestu u mraku i, naravno, nitko se nije zaustavljao, a rijetko je tko i prolazio. Tako je to išlo do tri sata ujutro. Neko smo vrijeme pokušavali spavati na klupi u čekaonici, ali telegraf je čitavu noć kuckao i nismo mogli spavati, dok su se veliki teretni vagoni vani neprestano sudarali. Nismo znali kako se možemo krijumčariti u vlaku; nikad to prije nismo radili; nismo znali idu li ti vagoni na istok ili zapad, ni kako to možemo saznati, ni koje bismo teretne vagone i platforme i odmrznute hladnjače odabrali i tako dalje. I zato smo, kad je naišao autobus za Omahu, tik prije zore, skočili u njega i priključili se zaspalim putnicima – ja sam platio i njegovu kartu i svoju. Zvao se Eddie. Podsjećao me na mog rođaka iz Bronxa. Zato sam i ostao s njim. Bilo mi je kao da je sa mnom neki stari prijatelj, nasmiješeni dobroćudni tip s kojim se čovjek može ugodno zafrkavati.

Stigli smo u Council Bluffs u zoru; pogledao sam kroz prozor. Čitavu zimu čitao sam o velikim karavanama prekrivenih kola koje bi se tu okupljale prije nego što će krenuti na put prema Oregonu i Santa Feu; naravno, sada su tu bile samo slatke kućice predgrađa, bezvezne u svakom pogledu, sve lijepo poredane u sumornoj sivoj zori. Zatim Omaha, i bome, prvi kauboj koga sam vidio kako hoda uz tmurne zidove velikih hladnjača za meso: u golemu šeširu i teksaškim čizmama nalikovao je na bilo kojeg beatnika u mutnoj gradskoj zori Istoka, osim po odjeći. Sišli smo s autobusa i popeli se ravno na vrh brda, dugačkog brda koje je moćni Missouri gradijo milenijima, Missouri kraj kojega je sagrađena Omaha, i izišli iz grada te podigli palce. Kratki dio puta povezao nas je bogati rančer u golemu šeširu, koji je rekao da je dolina Platte velika kao dolina Nila u Egiptu, i dok je to govorio, ugledao sam u daljini golema stabla koja su se povijala prema riječnom koritu i velika zelena polja oko njih i gotovo sam se s njim složio. Tada nas je, dok smo stajali na drugom raskrižju a na nebu se počeli skupljati oblaci, drugi kauboj, koji je bio visok oko metar i osamdeset i nosio šešir skromnih razmjera, pozvao i raspitivao se zna li slučajno koji od nas voziti. Naravno da je Eddie znao voziti, imao je i dozvolu, a ja nisam. Kauboj je imao sa sobom dvojica kola koja je vozio natrag u Montanu. Žena mu je bila u Grand Islandu i htio je da odvezemo jedna kola donde, gdje će ih ona preuzeti. Na tom je mjestu on skretao na sjever i naša bi zajednička vožnja završavala. Ali to je značilo dobrih sto pedeset kilometara u Nebrasku, i naravno da smo oduševljeno prihvatili priliku. Eddie je vozio sam, dok smo ga kauboj i ja slijedili, i tek što smo izišli iz grada, već je Eddie dao gas i raspalio sto četrdeset kilometara na sat iz čiste objijesti. »K vragu, pa što taj dečko radi!« povikao je kauboj i pojurio za njim. Vožnja se pretvorila u utrku. Načas sam pomislio da Eddie pokušava pobjeći s kolima – a koliko ja znam, možda je to zaista i namjeravao. Ali kauboj ga nije puštao, sustigao ga je i zatrubio. Eddie je usporio. Kauboj mu je zatrubio da stane.

– Do vraga, mali, kod te brzine ispušit će ti se guma. Ne možeš malo polaganije?

– Neka me vrag nosi, pa zar sam zaista išao sto četrdeset? – rekao je Eddie. – Nisam ni osjetio na ovoj glatkoj cesti.

– Sad malo uspori, pa ćemo svi stići u Grand Island zdravi i čitavi.

– Jasno. – I nastavili smo putovanje. Eddie se smirio, možda mu se čak i drijemalo. Tako smo se vozili sto pedeset kilometara preko Nebraske, slijedeći krivudavu Plattu s njezinim zelenim poljima.

– Za vrijeme krize – pričao mi je kauboj – švercao sam se u vlaku bar jedanput mjesečno. U to doba moglo se vidjeti na stotine ljudi kako se voze na vagonima–platformama i u teretnim vagonima, i to nisu bili skitnice, bili su to najrazličitiji ljudi bez posla koji su išli iz jednog mjesta u drugo, a neki su naprosto lutali. Tako je bilo po čitavom Zapadu. Kočničari te u to doba nikad nisu ništa ni pitali. Ne znam kako je danas. Nebraska mi se uopće ne sviđa. Ma što, još tridesetih godina to je bio samo velik oblak prašine dokle ti je pogled sezao. Nisi mogao ni disati. Zemlja je bila crna. Bio sam ovdje u to vrijeme. Što se mene tiče, mogu Nebrasku odmah vratiti Indijancima. Mrzim to ogavno mjesto više nego bilo koje mjesto na svijetu. Moj je zavičaj sada Montana – Missoula. Dođite jednom do mene, pa ćete vidjeti Božju zemlju. – Kasnije poslijepodne spavao sam kad se on umorio od pričanja – pričao je vrlo zanimljivo.

Negdje na putu zaustavili smo se da nešto prigrizemo. Kauboj je otišao da daje pokrpiti rezervnu gumu, a Eddie i ja sjeli smo u nekakvu domaću kuhinju. Čuo sam veličanstven smijeh, najveličanstveniji smijeh na svijetu, i onda je u kuhinju ušao neki grubi starinski farmer iz Nebraske s gomilom momaka; njegovi promukli povici mogli su se čuti preko čitave ravnice, preko čitavog sivog nizinskog svijeta toga dana. Svi su se smijali zajedno s njim. Ništa ga na svijetu nije mučilo, a on je prema svima osjećao najveće poštovanje. Rekao sam sam sebi, hej, čuj kako se taj čovjek smije. To je Zapad, evo me sada na Zapadu. Grohotom se smijući ušao je u kuhinju, zovući kuharicu po imenu, a ona je napravila najslađu pitu od trešanja u Nebraski, i ja sam pojeo komad s brdom sladoleda.

– Dušo, skuhaj ti meni nešto prije nego što počnem sam sebe žderati ili napravim neku sličnu glupost. – I onda se bacio na stolac i hihotao. – Ubaci i nešto graha. – Bio je to sam duh Zapada koji je sjedio tik do mene. Poželio sam saznati čitav njegov sirovi život i koga je vraga radio sve ove godine, osim što se ovako smijao i urlikao. Eheej, rekao sam svojoj duši, a onda se kauboj vratio i krenuli smo dalje prema Grand Islandu.

Stigli smo vrlo brzo. On je pošao po svoju ženu i krenuo u susret svojoj sudbini, ma kakva ona bila, a Eddie i ja nastavili smo cestom. Povezla su nas dva momka – dva nedorasla seljačka momka u nekoj staroj krtiji – i ostavili nas negdje na putu dok je kišica sitno sipila. Tada nas je neki starac koji ništa nije govorio – a sam Bog zna zašto nas je povezao – odveo do Sheltona. Tu je Eddie izgubljeno stajao na cesti pred grupicom niskih, četvrtastih Indijanaca iz Omahe, uporna pogleda, besposlenih i bez ikakva cilja. Na drugoj strani ceste bila je pruga i rezervoar za vodu na kojem je pisalo SHELTON.

– Nek' me vrag nosi – rekao je Eddie zaprepašteno – pa ja sam već bio u ovom gradu. Došao sam prije mnogo godina, za vrijeme rata, noću, kasno u noći kad su već svi spavali. Izišao sam na peron da popušim cigaretu i vidio kako stojimo u ovoj strašnoj pustoši, nigdje ničega i sve crno kao pakao, a onda sam podigao pogled i vidio kako na rezervoaru piše Shelton. Išli smo na Pacifik, svi su hrkali, svi ti kreteni od vojnika, i ostali smo svega nekoliko minuta, valjda smo uzimali ugljen ili tako što, a onda smo krenuli dalje. Nek vrag nosi i taj Shelton! Još onda sam ga zamrzio! – A mi smo zapeli u Sheltonu. Jednako kao u Davenportu, u Iowi, sva kola kao da su bila seljačka, a samo povremeno pojavila bi se po koja turistička, što je još gore, sa starcima za volanom i njihovim ženama koje su pokazivale znamenitosti ili buljile u kartu, a onda bi sjedile i gledale oko sebe sumnjičava izraza lica.

Kišica je postala jača i Eddieju je bilo hladno; bio je vrlo slabo obučen. Izvukao sam vunenu kockastu košulju iz svoje putne torbe i on ju je obukao. Osjećao se nešto bolje. Bio sam prehladen. Kupio sam kapljice protiv kašlja u nekakvu oronulom indijanskom dućanu. Pošao sam u sićušnu poštu, bila je velika jedva dva na četiri, i napisao tetki dopisnicu. Vratili smo se na sivu cestu. Točno pred nama stajalo je ime Shelton ispisano na rezervoaru za vodu. Projurio je vlak za Rock Island. Vidjeli smo lica putnika u pulmanu kako nejasno promiču kraj nas. Vlak je urličući odjurio preko ravnica u smjeru naših želja. Počelo je još jače kišiti.

Visok, mršav čovjek u širokom šeširu zaustavio je kola na suprotnoj strani ceste i prišao; izgledao je kao šerif. Pripremili smo u potaji svoje priče. Približavao se bez žurbe.

– Idete li vi, momci, nekamo ili samo idete? – Nismo razumjeli njegovo pitanje, a to je bilo i te kako dobro pitanje.

– Zašto? – rekli smo.

– Evo, ja imam mali zabavni park samo nekoliko kilometara niz cestu i tražim nekoliko momaka koji bi htjeli raditi i zaraditi koju paru. Imam dozvolu za rulet i za drvene kolutove, znate, za one koji se nabacuju na lutke da se dobije nagrada. Ako vi, momci, hoćete raditi za mene, možete dobiti trideset posto od utrška.

– Stan i hrana?

– Možete dobiti krevet, ali hranu ne. Morat ćete jesti u gradu. Mi dosta putujemo.
– Razmišljali smo.

– To je dobra prilika – rekao je i strpljivo čekao da se odlučimo. Osjećali smo se glupo i nismo znali što da kažemo, a što se mene tiče, nije mi baš bilo stalo do toga da se zakvačim za neki luna park. Grozno mi se žurilo da se sastanem s klapom u Denveru.

Rekao sam:

– Ne znam, nastojim putovati što brže mogu i mislim da nemam vremena. – Eddie je rekao isto, a stari nam je mahnuo rukom, odšetao natrag do svojih kola i odvezao se. I tako je to završilo. Neko vrijeme smo se smijali na račun toga i nagađali kako nam je moglo biti. Zamišljao sam mračnu i prasnu noć na ravnici i lica obitelji iz Nebraske dok

prolaze kraj nas s ružičastom djecom koja sve promatraju sa strahopoštovanjem, i znam da bih se bio osjećao kao sam sotona da sam ih varao onim jeftinim sajamskim trikovima. I divovski kotač koji se okreće u tmini na ravnici i, svemogućí Bože, tužna glazba vrtuljaka, i ja koji želim da se domognem svog cilja – a spavam u nekakvom pozlaćenom vagonu na ležaju od cerada.

Utvrđilo se da je Eddie prilično zaboravljiv suputnik. Kraj nas je prošla smiješna stara olupina koju je vozio neki starac; bila je napravljena od neke vrste aluminijske, četvrtasta kao kutija – teretnjak, bez sumnje, ali nekakav neobičan, luckast teretnjak napravljen u Nebraski u kućnoj radinosti. Vozio je vrlo polagano i zaustavio se. Dotrčali smo do njega; rekao je da može povesti samo jednoga; bez i jedne riječi Eddie je uskočio u kola i polako otkloparao gubeći mi se iz vida, i to s mojom vunenom kockastom košuljom na sebi. Pa, što se može, oprostio sam se u sebi od košulje; i tako je imala samo sentimentalnu vrijednost. Čekao sam u našem osobnom groznom Sheltonu dugo, dugo vremena, nekoliko sati, i neprestano sam mislio da već pada noć; zapravo, bilo je tek rano poslijepodne, ali mračno. Denver, Denver, kako ću ikad stići u Denver? Upravo sam odlučio da sve pošaljem k vragu i nakanio sjesti i popiti kavu, kad su se zaustavila prilično nova kola koja je vozio neki mladić. Pojurio sam kao lud.

– Kamo idete?

– U Denver.

– Pa mogu vas povesti sto pedeset kilometara u tom smjeru.

– Sjajno, sjajno, spasili ste mi život.

– I ja sam se nekad vozio autostopom, zato uvijek uzimam ljude u kola.

– I ja bih da imam kola. – I tako smo razgovarali, on mi je pričao o svom životu, što nije bilo vrlo zanimljivo, pa sam malo zadrijemao i probudio se tik pred Gothenburgom, gdje me je iskrcao.

4.

Najveća vožnja u mom životu tek mi je predstojala, kamion s platformom na kojoj je ležalo ispruženo oko šest ili sedam momaka, a vozači, dva mlada plava farmera iz Minnesote, uzimali su svako čeljade koje bi našli na cesti – bili su najsimpatičniji, najveseliji par lijepih seljaka koje čovjek može zamisliti, i obojica su imala na sebi pamučne košulje i radne kombinezone i ništa drugo; obojica debelih zapešća i ozbiljni, sa širokim smiješkom punim dobrodošlice za sve i svakoga tko bi im se našao na putu. Pritrčao sam i rekao – Ima li mjesta? – Odgovorili su – Jasno, uskači, ima mjesta za sve.

Nisam se uspio ni popeti na platformu, a kamion je već krenuo; zateturao sam, jedan od putnika zgrabio me i uspio sam sjesti. Netko mi je dodao bocu nekakvog

opasnog bučkuriša, već pri dnu. Dobro sam potegnulo u tom divljem, lirskom, kišovitom zraku Nebraske.

– Hura, idemo – zaurlao je momak sa sportskom kapom, i raspalili su sto deset na sat i počeli prestizati svakoga na cesti.

– Vozimo se s ovim pasjim sinom od Des Moinesa. Ovi frajeri nikad ne staju. S vremena na vrijeme moraš zaurlati da te puste pišati, inače moraš pišati u zrak i dobro se držati, razumiješ, dobro se držati.

Pogledao sam društvo. Bila su tu dva mlada zemljoradnika iz Sjeverne Dakote koji su išli na žetvu u crvenim kapama za bejzbol, standardnim kapama sjevernodakotskih mladih zemljoradnika; njihovi su im starci dopustili da lutaju cestom preko ljeta. Zatim su tu bila dva mlada gradska momka iz Columbusa u Ohiju, nogometaši iz gimnazije, koji su žvakali gumu, namigivali i pjevali na povjetarcu i pričali da autostopom obilaze Sjedinjene Države preko ljeta.

– Idemo u Los Angeles! – vikali su.

– A što ćete tamo?

– K vragu, ne znamo. Što nas briga!

Zatim je tu bio još jedan visok tanak tip vrlo podmukla lica.

– Odakle si? - upitao sam. Ležao sam tik do njega na platformi; nije se moglo sjediti a da se ne padne s kola jer nije bilo ograde. A on se polako okrenuo prema meni, otvorio usta i rekao:

– Mon–ta–na.

Napokon, tu je bio Mississippi Gene i njegov štićenik. Mississippi Gene bio je mali crni momak koji se vozio teretnim vagonima po čitavoj zemlji, tridesetogodišnji skitnica, ali mladenačka lica, tako da se nije moglo točno reći koliko mu je godina. I on je sjedio na daskama prekrivenih nogu, gledao je daleko preko polja i ništa nije govorio više od stotinu kilometara; i napokon se u jednom trenutku okrenuo prema meni i rekao:

– A kamo si krenuo?

Rekao sam:

– U Denver.

– Imam sestru, ali nisam je vidio već više godina. – Govorio je melodiozno i polagano. Bio je strpljiv. Njegov štićenik bio je šesnaestogodišnji dječak visok i plav, također u skitničkim krpama; to jest, nosili su staru odjeću koja je pocrnjela od čađi vlakova i prljavštine teretnih vagona i od spavanja na zemlji. Plavi je dječak također bio šutljiv i kao da je od nečega bježao, vjerojatno od policije, sudeći po tome kako je gledao ravno pred sebe i zabrinuto vlažio usnice. Montana Slim im se povremeno obraćao s podrugljivim i podmuklim smiješkom. Nisu se osvrtni na njega. Slim je bio sušta podmuklost. Plašio sam se njegova izduženog, idiotski iscerenog lica, kojim se unosio ravno u čovjeka i nepomično, napola kretenski, zurio u njega.

– Imaš li novaca? – upitao me.

– Vraga, možda koliko treba za pola litre viskija dok ne stignem do Denvera. Ti?

– Ja znam gdje ih možemo naći.

– Gdje?

– Bilo gdje. Uvijek možeš nekoga namamiti u mračnu ulicu, jel' tako?

– Pa, valjda jest.

– Meni to nije ništa kad mi stvarno treba love. Krenuo sam u Montanu da posjetim oca. Moram se skinuti s ove krtije u Chevenneu i krenuti dalje na neki drugi način. Ovi luđaci idu do Los Angelesa.

– Ravno?

– Sve do kraja – ako hoćeš u Los Angeles, možeš se voziti. Razmišljao sam o tome; pomisao da bih mogao čitavu noć juriti preko Nebraske, Wyominga i stići u pustinju Utaha ujutro, a zatim najvjerojatnije u pustinju Nevade poslijepodne i zaista ugledati Los Angeles u nekom predvidivom roku zamalo me natjerala da promijenim svoj plan. Ali morao sam poći u Denver. I ja ću morati sići u Chevenneu i odvesti se autostopom na jug, sto četrdeset kilometara do Denvera.

Bilo mi je drago kad su dva mlada seljaka iz Minnesote, vlasnici kamiona, odlučili stati u North Platteu da nešto pojedju; htio sam ih pogledati. Izišli su iz kabine i svima se nasmiješili.

– Pišanje! – rekao je jedan.

– Vrijeme za jelo! – rekao je drugi.

Ali oni su jedini u društvu imali novaca da kupe hrane. Svi smo otkasali za njima u restoran, koji je vodilo nekoliko žena, i sjedili uz kosane odreske i kavu, dok su oni tamanili goleme obroke, baš kao da su kod kuće u maminoj kuhinji. Bili su braća; prevozili su poljoprivredne strojeve iz Los Angelesa u Minnesotu i na taj način dobro zarađivali. Zato su, kad bi se vraćali prazni na Obalu, uzimali svakoga s ceste. Do sada su to izveli već oko pet puta; izvrsno su se zabavljali. Njima se sve sviđalo. Smiješak im nije silazio s lica. Pokušao sam razgovarati s njima – glup pokušaj s moje strane da se sprijateljim s kapetanima našeg broda – i jedini odgovor koji sam dobio bila su dva blistava smiješka i veliki bijeli, žitom othranjeni zubi. Svi su im se pridružili u restoranu, osim onih dvaju skitnica, Genea i njegova dječaka. Kad smo se vratili, oni su još uvijek sjedili u kamionu, izgubljeni i neutješni. Počelo se smrkavati. Vozači su pušili cigaretu; iskoristio sam priliku da odem kupiti bocu viskija da bismo se ugrijali dok oko nas huji hladan noćni zrak. Nasmiješili su se kad sam im to rekao.

– Hajde, požurite!

– I vi možete malo potegnuti! – umirivao sam ih.

– A, ne, mi nikad ne pijemo, samo idite.

Montana Slim i ona dva gimnazijalca lutali su sa mnom ulicama North Plattea dok nisam pronašao trgovinu viskijem. Oni su dodali nešto novaca, Slim je dodao nešto, pa sam kupio cijelu bocu. Iz zgrada s produženim pročeljima visoki, mrzovoljni ljudi promatrali su nas kako prolazimo; glavna ulica bila je s jedne i druge strane omeđena četvrtastim kućama poput sanduka. Na kraju svake tužne ulice prostirali su se beskonačni vidici ravnica. Osjećao sam nešto drukčije u zraku North Plattea, ali nisam znao što je to. Za pet minuta sam saznao. Opet smo se popeli na kamion i odjurili. Brzo se smrklo. Svi smo potegnuli iz boce, i ja sam iznenada pogledao oko sebe i zelena plodna polja Plattea počela su iščezavati a umjesto njih, tako daleko da im se kraja nije ni vidjelo, pojavile su se duge ravne pustare pijeska i kadulje. Bio sam zaprepašten.

– A što je ovo, do vraga? – doviknuo sam Slimu.

– To je početak pašnjaka, mali. Daj mi da još malo popijem!

– Hura! – urlali su gimnazijalci. – Do viđenja, Columbus! Što bi sad rekli Sparkie i dečki da su ovdje. Jippii!

Vozači su izmijenili mjesta; odmorni je brat davao gas do daske. Izmijenio se i put: grbav u sredini, s mekanim rubovima i jarkom sa svake strane, dubokim oko metar, tako da je kamion poskakivao i zanosio se s jedne strane ceste na drugu – nekim čudom samo onda kad ni jedna kola nisu dolazila iz suprotnog smjera – i mislio sam da ćemo se svi izvrnuti naglavce. Ali bili su čudesni vozači. Kako je taj kamion prevalio izbočinu Nebraske – izbočinu koja strši nad Coloradom! I uskoro sam shvatio da sam napokon zaista nad Coloradom, premda ne službeno u njemu, već da gledam na jugozapad prema samom Denveru, udaljenom nekoliko stotina kilometara. Zaurlo sam od radosti. Boca je zaredala među nama. Izišle su velike sjajne zvijezde, pješćana brda u daljini postala su nejasna. Osjećao sam se poput strijele koja bi mogla preletjeti čitav put.

Izenada mi se obratio Mississippi Gene, koji je do tada strpljivo sanjario prekrštenih nogu; otvorio je usta, prignuo se bliže meni i rekao:

– Ove ravnice sjećaju me na Texas.

– Ti si iz Texasa?

– Ne, gospodine, ja sam iz Green–vell Muzz–sippyja. – Baš tako je to izgovorio.

– A odakle je ovaj mali?

– Upao je u neku gužvu kod kuće u Missisippiju, pa sam se ponudio da mu pomognem. Dečko još nikad nije putovao sam. Brinem se o njemu kako najbolje mogu, ipak je još samo dijete. – Premda je Gene bio bijelac, bilo je u njemu nešto od mudrog i umornog crnca i nešto veoma nalik Elmeru Hasselu, njujorškom narkomanu, ali onom Hasselu sa željeznice, onom epskom Hasselu koji je na putu, koji uzduž i poprijeko prelazi čitavu zemlju svake godine, prema jugu zimi a prema sjeveru ljeti, i to samo zato što ni na kojem mjestu ne može ostati a da mu ne dosadi i zato što se nema kamo poći, osim svakamo, i neprestano se kotrljati pod zvijezdama, uglavnom zapadnim zvijezdama.

– Bio sam nekoliko puta u Ogdenu. Ako hoćeš ići sve do Ogdena, imam tamo neke prijatelje kojima bismo se mogli utrpati.

– Ja idem u Denver iz Chevennea.

– Čuj, idi radije do kraja, ovakav prijevoz nećeš dobiti svaki dan.

I to je bila zamamna ponuda. Što ima u Ogdenu?

– Kakav je Ogden? – rekao sam.

– Kroz to mjesto ti prolazi većina frajera i tu se uvijek sastaju; tamo možeš svakoga sreći. U svojim mlađim danima bio sam na moru s visokim koščatim momkom iz Louisiane, koji se zvao Veliki Slim Hazard, William Homes Hazard, skitnica po vlastitom izboru. Dok je bio dječak, vidio je skitnicu koji je prišao njegovoj majci i zamolio je da mu dade komad pite, ona mu je dala, i kad je skitnica otišao niz cestu, dječak je upitao: »Mama, što je taj čovjek?« »To ti je vagabund.« »Mama, i ja bih htio jednog dana biti vagabund.« »Jezik za zube, to nije za jednog Hazarda.« Ali on nikad nije zaboravio taj dan, i kad je odrastao, pošto je kratko vrijeme igrao nogomet u LSU, zaista je postao vagabund. Veliki Slim i ja proveli smo mnogo noći pripovijedajući i pijuckajući sok od duhana u papirnate posude.

Nešto me tako neodoljivo podsjećalo na Velikog Slima Hazarda u držanju Mississippi Genea da sam rekao:

– Da niste slučajno upoznali negdje momka koji se zove Veliki Slim Hazard?

A on je rekao:

– Misliš onog visokog momka koji se glasno smije?

– Pa, moglo bi biti. On je iz Rustona u Louisiani.

– Točno. Koji put ga zovu Louisiana Slim. Naravno da poznajem Velikog Slima.

– I nekad je radio na naftnim poljima u istočnom Texasu?

– Baš kao što kažeš. A sad žigoše krave.

I to je bilo posve točno; a ipak, još uvijek nisam mogao vjerovati da Gene zaista poznaje Slima, koga sam, više ili manje, godinama tražio.

– I nekada je radio na teglenicama u New Yorku?

– E sad, to ne znam.

– Valjda si ga upoznao na Zapadu.

– Bit će. Nikad nisam bio u New Yorku.

– Vrag neka me nosi, baš me čudi što ga poznaješ. Ovo je velika zemlja. A ipak sam bio uvjeren da ga moraš poznavati.

– Da, moj gospodine, dobro ja poznajem Velikog Slima. Uvijek darežljiv s novcem kad ga ima. Ali i podmukao, grub momak; vidio sam ga kako je jednim udarcem sravnio

sa zemljom policajca na skladištima u Chevenneu. – To je bilo nalik na Velikog Slima. Uvijek je vježbao taj jedan udarac u zrak; nalikovao je na Jacka Dempsevja, ali mladog Jacka Dempsevja koji pije.

– Do vraga! – zaurlao sam u vjetar i još sam jednom povukao i sad sam se već osjećao vrlo ugodno. Snažni vjetar na otvorenom kamionu brisao je svaki gutljaj, brisao je sve loše posljedice, a dobre su posljedice tonule u moj želudac. »Chevenne, evo me!« pjevao sam. »Denvere, dočekaj svog ljubimca!«

Montana Slim okrenuo se prema meni, pokazao prstom na moje cipele i primijetio: – Možda misliš da će nešto niknuti ako te stvari zasadiš u zemlju? – a da mu pritom, naravno, nije bilo ni traga smiješku na licu, i drugi su ga momci čuli i stali se smijati. To su zaista bile najblesavije cipele u Americi; ponio sam ih upravo zato što nisam želio da mi se noge znoje na vrućoj cesti, i osim one kiše na Medvjedojoj planini, pokazale su se kao najbolje moguće cipele za putovanje. Zato sam se i ja smijao s njima. A cipele su se sad već pomalo raspadale, komadići obojene kože stršali su uvis poput svježeg ananasa i kroz njih su se vidjeli prsti na nogama. Dakle, potegnuli smo još jednom iz boce i smijali se. Kao u snu jurili smo kroz male gradove na raskrižjima koji bi naglo izvirali iz tame, i prolazili kraj dugih redova dokonih težaka i pastira u noći. Gledali su nas kako prolazimo pokrenuvši glavu samo jednom i vidjeli smo ih kako se pljeskaju po bedrima iz tame koja nas je opet dočekivala na drugoj strani grada – zaista smo bili smiješna klapa.

Mnogo je ljudi bilo u ovom kraju u to doba godine. Bilo je vrijeme žetve. Momci iz Dakote bili su nestrpljivi.

– Mislim da ćemo sići kod sljedećeg pišanja; izgleda da se ovdje može naći posla koliko hoćeš.

– Kad ovdje bude gotovo, samo krenite dalje prema sjeveru –savjetovao im je Montana Slim – i naprosto slijedite žetvu sve dok ne dođete u Kanadu. – Momci su neodređeno kimnuli glavom; nisu mnogo držali do njegova savjeta.

U međuvremenu je mladi plavi bjegunac sjedio u istom položaju; s vremena na vrijeme Gene bi se pomaknuo iz svog budističkog transa nad mračnim ravnicama koje su promicale kraj nas i nešto nježno šapnuo dječaku u uho. Dječak je kimnuo. Gene se brinuo za njega, brinuo se za njegova raspoloženja i strahove. Pitao sam se kamo će, do vraga, poći i što će raditi. Nisu imali cigareta. Potrošio sam svoju kutiju na njih, tako sam ih volio. Bili su zahvalni i dostojanstveni. Nikad nisu tražili, ja sam ih sam neprestano nudio. Montana Slim je imao cigarete, ali nikad ih nije nudio. Projurili smo kroz još jedan grad na raskrižju, prošli još jedan red visokih mršavih ljudi u trapericama okupljenih u nejasnom svjetlu poput noćnih leptira nad pustinjom i vratili se u veličanstvenu tamu, a zvijezde nad nama bile su čiste i blistave zato što je zrak bio sve rjeđi dok smo se uspinjali uzbrdo na visoki zapadni plato, po prilici četvrt metra na kilometar, tako bar kažu, i ni jedno stablo nije zaklanjalo vidik ni na koju nisko postavljenu zvijezdu. A jednom dok smo jurili vidio sam namrgođenu kravu bijela lica u

kadulji kraj ceste. Osjećali smo se kao da se vozimo vlakom, isto tako ujednačeno i isto tako ravno.

Malo–pomalo došli smo do nekog grada, usporili, i Montana Slim je rekao:

– Aha, pišanje – ali Minesotanci nisu stali i projurili su ravno kroz grad. – K vragu, meni je sila – rekao je Slim.

– Pokušaj ovdje sa strane – rekao je netko.

– Pa i hoću – rekao je i polako je, dok smo ga svi promatrali, otpuzao na bedru pedalj po pedalj do ruba platforme, pridržavajući se što je bolje mogao, sve dok mu noge nisu visjele preko ruba. Netko je pokucao na prozor kabine da na to upozori braću. Njihovi su široki osmijesi zablistali kad su se okrenuli. I baš kad je Slim bio spreman da krene, već ionako u opasnom položaju, oni su počeli krivudati kamionom u brzini od sto deset kilometara na sat. Načas je pao na leđa; ugledali smo kitovski mlaz kako štrca u zrak; s mukom se smjestio u sjedeći položaj. Naglo su skrenuli. Uz tresak je pao na bok, mokreći po sebi. Kroz tutnjavu smo ga čuli kako tiho psuje, kao da neki čovjek stenje daleko preko brda. – Vrag ih... vrag... – Nije znao da mu to namjerno čine; samo se borio, nepopustljiv kao Job. Kad je završio što je bolje mogao, bio je moker do kože i sad se morao pomicati s ruba do svog starog mjesta, s izrazom beskrajnog jada na licu, dok su se svi smijali, osim tužnog plavog dječaka, a Minesotanci su urlicali od smijeha u kabini. Dodao sam mu bocu da ga malo utješim.

– Vrag neka ih nosi – rekao je – pa nisu to valjda učinili namjerno?

– Jasno da jesu.

– Uh, sveca mu, nisam znao. Znam da sam to već jednom izveo u Nebraski i nisam ni upola tako loše prošao.

Iznenada smo ušli u grad Ogallalu i momci su u kabini povikali »pišanje!« s najvećim uživanjem. Slim je mrko stajao kraj kamiona, žaleći zbog propuštene prilike. Ona dva momka iz Dakote oprostila su se sa svima, nakanivši da ovdje počnu raditi na žetvi. Promatrali smo ih kako iščekavaju u noć prema barakama na kraju grada gdje su gorjela svjetla, gdje im je noćni čuvar u trapericama rekao da će naći ljude koji daju posao. Morao sam kupiti još cigareta. Gene i plavi dječak pošli su za mnom da protegnu noge. Ušao sam u najneobičnije mjesto na svijetu, nekakav samotni nizinski mliječni restoran za mjesnu mladež. Nekolicina ih je plesala uz glazbu iz jukeboxa. Nastao je tajac kad smo ušli. Gene i Žutokosi stajali su ne gledajući nikoga; bilo im je samo do cigareta. Našlo se tu i zgodnih djevojaka. Jedna od njih očijukala je sa Žutokosim, ali on to nije ni primijetio, a i da jest, ne bi mu bilo stalo, tako je bio tužan i izgubljen.

Kupio sam im svakome po kutiju cigareta; zahvalili su mi. Kamion je bio spreman da krene. Približavala se ponoć i zahladjelo je. Gene, koji je prokrstaro zemljom više puta nego što je imao prstiju na rukama i nogama, rekao je da je najbolje za nas da se svi naguramo pod veliku ceradu ili ćemo se smrznuti. Na taj način, i s ostatkom pića u boci, grijali smo se kad je zrak postao hladan kao led i počeo nas štipati za uši. Činilo se da

zvijezde postaju sve sjajnije što smo se više uspinjali na Visoravan. Sada smo bili u Wyomingu. Ispružen na leđima, zurio sam ravno gore u veličanstven nebeski svod uživajući u pomisli na to koliki sam put prevalio i kako sam ipak daleko došao od Medvjede planine, i sav sam treperio od radosnog iščekivanja pri pomisli na ono što me očekuje u Denveru – ma što, ma što to bilo. A Mississippi Gene počeo je pjevati. Pjevao je zvučnim, tihim glasom, s naglaskom svoga kraja, a pjesma je bila jednostavna, naprosto: »Djevojku imam malu, šesnaest joj je godina tek, ljepša je ona meni nego cijeli svijet«, što se ponavljalo s još nekim stihovima koji su svi govorili o tome kako je daleko otišao i kako bi želio da joj se može vratiti, ali ju je zana vijek izgubio. Rekao sam:

- Gene, to je strašno zgodna pjesma.
- Najslađa koju znam – rekao je smiješeći se.
- Nadam se da ćeš stići tamo kamo si pošao i da ćeš naći sreću.
- Uvijek se ja nekako snađem, ovako ili onako.

Montana Slim je spavao. Probudio se i rekao mi:

– Ej, crni, kako bi bilo da se ti i ja zajedno malo proskitamo po Chevenneu prije nego pođeš u Denver?

– Svakako. – Bio sam dovoljno pijan da pristanem na bilo što. Kad je kamion došao do predgrađa Chevennea, ugledali smo visoka crvena svjetla mjesne radiostanice i odjednom smo se gurali kroz veliku gomilu ljudi koja se valjala po pločniku s jedne i s druge strane.

– Sto mu muka, pa ovo je tjedan Divljeg zapada – rekao je Slim. Velike gomile poslovnih ljudi, debelih poslovnih ljudi u čizmama i širokim šeširima sa svojim krupnim ženama odjevenim poput kaubojskih djevojaka, gurale su se i podcikivale na drvenim pločnicima starog Chevennea; dolje su se nizala dugačka svjetla bulevara u novom središtu Chevennea, ali svečanost se usredotočila na stari grad. Pištolji su pucali slijepim metcima. »Salooni« su bili natrpani gostima sve do pločnika. Bio sam zaprepašten, a istodobno sam osjećao kako je sve to smiješno: u prvom susretu sa Zapadom pružala mi se prilika da vidim na kako je niske grane spao da bi sačuvao svoju ponosnu tradiciju. Morali smo skočiti s kamiona i oprostiti se; Minesotancima nije bilo do toga da se zadržavaju. Bilo je žalosno gledati kako odlaze i shvatio sam da više nikad neću vidjeti ni jednoga ni drugoga, ali tako je to u životu.

– Noćas će vam se smrznuti guzica – upozorio sam ih. – A sutra će vam se u pustinji ispeći.

– To mi ne smeta, samo da se izvučemo iz ove hladne noći – rekao je Gene. Kamion je krenuo probijajući se kroz gomilu i nitko nije obraćao pozornost na tu neobičnu djecu u ceradi koja su zurila u grad poput dojenčadi ispod pokrivača. Promatrao sam ih kako iščezavaju u noći.

5.

Bio sam s Montanom Slimom i počeli smo obilaziti lokale. Imao sam oko sedam dolara, a pet sam budalasto spiskao te noći. Prvo smo se pomiješali sa svim onim turistima, bogatašima i rančerima u kaubojskoj odjeći, za šankovima, po vežama, na pločniku; onda sam se na neko vrijeme oslobodio Slima, koji je teturao kao u oblaku sreće poslije tolikog viskija i piva; bio je ta vrsta pijanca; oči su mu postale staklaste i začas bi počeo pričati nekom neznancu o svemu i svačemu. Ušao sam u malu meksičku gostionicu, konobarica je bila Meksikanka i vrlo lijepa. Jeo sam, a onda sam joj napisao malu ljubavnu poruku na poleđini računa. Lokalčić je bio pust; svi su bili negdje drugdje i pili. Rekao sam joj neka okrene račun. Pročitala je i nasmijala se. Bila je to mala pjesmica o tome kako želim da pođe sa mnom da zajedno gledamo noć.

– Jako bih voljela, Chiquito, ali imam sastanak sa svojim momkom.

– Zar ga se ne možeš otresti?

– Ne, ne, ne mogu – rekla je tužno, i strašno mi se dopao način na koji je to rekla.

– Navratit ću ja još koji put – rekao sam, a ona je rekla: – Kad god želiš, mali. – Ipak sam i dalje sjedio, samo da bih je gledao, i popio sam još jednu kavu. Njezin je momak ušao namrgođen i raspitao se kad će biti slobodna. Užurbano se prihvatila posla da bi što brže zatvorila lokal. Morao sam izići. Nasmiješio sam joj se kad sam izlazio. Vani se ludovalo jednako kao i prije, samo što su debeli bogataši koji su podrigivali bili sve pijaniji i podcikivali sve glasnije. Bilo je smiješno. Nekoliko indijanskih poglavica lutalo je naokolo s velikim ukrasima na glavi i izgledali su zaista uzvišeno među crvenim pijanim licima. Ugledao sam Slima kako tetura po putu i pridružio mu se.

Rekao je:

– Upravo sam napisao dopisnicu svom tati u Montanu. Možeš li ti naći poštanski sandučić da je ubaciš? – Bio je to neobičan zahtjev; predao mi je dopisnicu i oteturao kroz pokretna vrata saloona. Uzeo sam kartu, pošao do sandučića i bacio pogled na nju. »Dragi tata, bit ću kod kuće u srijedu. Ja sam dobro, što se i od tebe nadam. Richard.« Tako sam stekao drukčije mišljenje o njemu; kako je nježno uljudan bio prema svom ocu. Ušao sam u lokal i pridružio mu se. Pronašli smo dvije cure, jednu zgodnu mladu plavušu i debelu brinetu. Bile su tupe i namrgođene, ali mi smo ih htjeli okrenuti. Odveli smo ih u neki oronuli bar koji se već zatvarao, i tu sam potrošio sav novac na viski za njih i pivo za nas; ostalo mi je samo dva dolara. Bio sam sve pijaniji i nisam mario nizašto, sve je bilo divno. Čitavo moje biće bilo je usmjereno na malu plavušu. Htio sam uletjeti u nju svom svojom snagom. Zagrlio sam je i htio sam joj to reći. Bar se zatvorio i svi smo opet izišli na oronule prazne ulice. Pogledao sam gore, u nebo; čiste, prekrasne zvijezde još uvijek su gorjele. Djevojke su htjele poći na autobusni kolodvor, pa smo krenuli svi

zajedno, ali čini se da su se htjele sastati s nekim mornarom koji ih je tamo čekao, rođakom debele djevojke, a mornar je vodio sa sobom nekoliko prijatelja.

Rekao sam plavuši:

– Što se događa? – Rekla je da želi kući u Colorado, odmah do granice južno od Chevennea. – Ja ću te odvesti autobusom – rekao sam.

– Ne, autobus se zaustavlja na cesti i onda moram sama pješačiti preko cijele one proklete prerije. Svako popodne gledam tu prokletu pustoš i ne pada mi ni na kraj pameti da noću po njoj hodam.

– Ma čuj, lijepo ćemo se prošetati po prerijskom cvijeću.

– Nema tamo nikakvog cvijeća – rekla je. – Htjela bih ići u New York. Ovoga mi je već preko glave. Nemaš kamo poći nego u Chevenne, a ni u Chevenneu nema ništa.

– Nema ništa ni u New Yorku.

– Vraga nema – rekla je nadureno.

Autobusni kolodvor bio je natrpan sve do ulaza. Najrazličitiji ljudi čekali su autobuse ili naprosto stajali; bilo je mnogo Indijanaca, koji su sve promatrali svojim kamenim očima. Djevojka je prekinula razgovor sa mnom i pridružila se mornaru i ostalima. Slim je drijemao na klupi. Sjeo sam. Podovi autobusnih kolodvora jednaki su posvuda, u čitavoj zemlji, uvijek pokriveni čikovima i pljuvačkom i izazivaju tugu kakva se može osjetiti samo na autobusnim kolodvorima. Načas nije bilo nikakve razlike između ovog mjesta i Newarka, osim onih golemih prostranstava vani koja sam ja tako silno ljubio. Požalio sam što sam razbio čistoću čitavog svog putovanja, što nisam štedio svaku paru, što sam zaostajao i nisam žurio da što prije stignem, što sam gubio vrijeme s ovom namrgođenom djevojkom i potrošio svoj novac. Bilo mi je mučno od svega toga. Nisam davno spavao pod krovom te sam osjetio da sam suviše umoran da bih psovao i nervirao se, pa sam zaspao; smotao sam se na sjedalu položivši glavu na putnu torbu i spavao do osam sati ujutro usred snenog mrmljanja i buke kolodvora i stotina ljudi koji su prolazili.

Probudio sam se sa strašnom glavoboljom. Slima više nije bilo – vjerojatno je otišao u Montanu. Izišao sam. I tu, u modrom zraku, prvi put sam u daljini ugledao velike snježne vrhove Stjenjaka. Duboko sam udahnuo. Morao sam smjesta stići u Denver. Prvo sam doručkovao, skromno, samo prženi kruh, kavu i jedno jaje, a zatim sam izišao iz grada na cestu. Festival Divljeg zapada još uvijek je trajao; pripremao se rodeo i vidjelo se da će i dalje biti mnogo podcikivanja i skakutanja. Ostavio sam sve to za sobom. Želio sam vidjeti svoju klapu u Denveru. Prešao sam željeznički nadvožnjak i došao do skupine baraka gdje su se razdvajale dvije ceste, obje za Denver. Odabrao sam onu koja je bila bliže planinama tako da ih mogu gledati i postavio se u tom smjeru. Odmah me povezao neki mladić iz Connecticuta koji je krstario naokolo u svojoj krtiji i slikao; bio je sin nekog urednika s Istoka. Pričao je i pričao; meni je bilo mučno od pića i od visine. U jednom trenutku gotovo sam morao pružiti glavu kroz prozor. Ali kad me

iskrcao u Longmontu, u Coloradu, osjećao sam se opet normalno i čak sam mu počeo pripovijedati o svojim vlastitim putovanjima. Poželio mi je sreću.

Bilo je prekrasno u Longmontu. Pod jednim veličanstvenim starim stablom pružala se gredica zelene engleske trave koja je pripadala benzinskoj stanici. Upitao sam pomoćnika mogu li tu spavati, rekao je naravno da mogu; i tako sam razmotao vunenu košulju, položio na nju lice, lakat mi je stršao i samo sam trenutak gledao jednim okom snježni Stjenjak u vrućem suncu. Spavao sam dva slatka sata, jedinu neugodnost predstavljao je poneki koloradski mrav. Evo me dakle u Coloradu! mislio sam neprestano, prepun radosti. K vragu, k vragu, k vragu! uspjet ću! I poslije sna koji me osvježio, a bio je ispunjen paučinastim snovima o mom prošlom životu na Istoku, ustao sam, oprao se u muškom zahodu benzinske stanice i odšetao velikim koracima, čvrst i snažan kao dren, i kupio čašu masnog, gustog mliječnog pića u bifeu kraj puta da malo rashladim vrući, izmučeni želudac.

Slučajno mi je to piće pripremila vrlo lijepa koloradska djevojka; uz to se ljubazno smiješila; bio sam zahvalan, to mi je na neki način nadoknadilo prošlu noć. Rekao sam sebi, hej! A kakav će tek biti Denver! Stupio sam na vruću cestu i odvezao se u novim novcatim kolima koja je vozio neki trideset petogodišnji poslovni čovjek iz Denvera. Vozio je sto deset na sat. Sav sam se ježio od radosnog iščekivanja; brojio sam minute i odbijao kilometre. Točno pred sobom, preko lelujavih žitnih polja koja su se zlatila pod dalekim snjegovima Estesa, napokon ću ugledati stari Denver. Zamišljao sam sebe u nekom denverskom lokalnu te noći, s cijelom klapom, i kako ću u njihovim očima biti neobičan i izmučen i nalik na onog Proroka koji je prešao zemlju da bi donio mračnu Riječ, a jedina riječ koju sam ja imao bila je »Hej!« Taj čovjek i ja vodili smo dug, topao razgovor o svojim životnim planovima, i prije nego što sam toga bio svjestan, već smo prelazili veletržnice voća nadomak Denvera; zatim su došli dimnjaci, dim, željezničke postaje, zgrade od crvene cigle i daleke zgrade od sivog kamena u centru, i bio sam u Denveru. Iskrcao me u ulici Larimer. Posrtao sam putem cereći se obijesno i radosno među starim skitnicama i umornim kaubojima ulice Larimer.

6.

U to doba još nisam poznavao Deana tako dobro kao sada, pa mi je prva želja bila da nađem Chada Kinga, i potražio sam ga. Telefonirao sam mu kući, razgovarao s njegovom majkom – rekla je: »A što ti, Sal, radiš u Denveru?« Chad je vitak plav momak čudnovata lica kao u plemenskog vrača, koje pristaje njegovu zanimanju za antropologiju i pretpovijesne Indijance. Nos mu se povija blago, gotovo kao skorup pod zlatnim plamenom kose; on je lijep i graciozan kao neki zapadnjački bogatun koji je nekad plesao po kavanama i pomalo igrao nogomet. Govori malo kroz nos i glas mu treperi. »Znaš Sal, kod Indijanaca s Visoravni najdivnije mi je što su se uvijek tako grozno zastidjeli pošto bi se pohvalili brojem nakupljenih skalpova. U Ruxtonovom Životu na Dalekom zapadu

ima neki Indijanac koji pocrveni do korijena kose zato što ima tako mnogo skalpova, i otrči kao lud u pustoš da uživa u svom djelu u potaji. Kvragu, stoje to smiješno!«

Chadova majka pronašla ga je u to sneno denversko poslijepodne kako proučava indijansku vještinu pletenja košara u mjesnom muzeju. Telefonirao sam mu u muzej; došao je po mene svojim starim ford–kupeom kojim je običavao ići na izlete u planine, gdje je iskopavao i tražio indijanske predmete. Ušao je u autobusni kolodvor u trapericama, sa širokim smiješkom na licu. Sjedio sam na svojoj torbi na podu i razgovarao s istim onim mornarom koji je bio sa mnom na čejskom autobusnom kolodvoru i pitao ga što se dogodilo s onom plavušom. Bio je tako nezainteresiran da uopće nije odgovorio. Chad i ja ušli smo u njegov mali auto, i on je prije svega morao otići po zemljovide u vijećnicu. Zatim je morao posjetiti neku staru učiteljicu, i tako dalje, dok sam ja želio samo popiti pivo. A u pozadini svih mojih misli nametalo mi se pitanje, gdje je Dean i što ovog časa radi? Chad je, iz nekog neobjašnjiva razloga odlučio da više ne bude Deanov prijatelj, pa čak nije znao ni gdje stanuje.

– Je li Carlo Mara u gradu?

– Da. – Ali ni s njim više nije razgovarao. Bio je to početak povlačenja Chada Kinga od naše glavne klape. Trebalo je da toga poslijepodneva malo odspavam u njegovoj kući. Navodno je Tim Gray pripremio za me stan na vrhu avenije Colfax, u kojem je već stanovao Roland Major i čekao da dođem. Osjećao sam neku zavjeru u zraku i ta je zavjera razdvojila klapu na dvije grupe: Chad King, Tim Gray i Roland Major zajedno s Rawlinsovima u načelu su se složili da ignoriraju Deana Moriartyja i Carla Marxa. Našao sam se točno usred tog zanimljivog rata.

Bio je to rat s primjesom klasnog sukoba. Dean je bio sin pijanca, jednog od najgorih propalica ulice Larimer, i zapravo je bio odgojen uglavnom na ulici Larimer i oko nje. Kad mu je bilo šest godina, molio je u sudnici da mu oslobode oca. Često je prosio pred larimerskim kućama i krišom donosio novac ocu, koji je čekao među razbijenim bocama s nekim starim prijateljem. Poslije, kada je Dean odrastao, počeo se motati oko kockarnica u Glenarmu; postigao je denverski rekord u krađi automobila i otpremljen je u popravilište. Od jedanaeste do sedamnaeste godine obično je bio u popravnom domu. Specijalnost mu je bila da krađe automobile, da dojuri pred gimnaziju poslijepodne i dočeka djevojke koje su izlazile, da ih odveze u brda, spava s njima i da se vrati na spavanje u bilo koju hotelsku kadu do koje je u gradu mogao doći. Njegov otac, koji je nekoć bio poštovan i vrijedan kovač, počeo se opijati vinom, što je gore nego kad se čovjek opija viskijem, i spao je na to da se vozi teretnim vlakom u Texas zimi, a da se ljeti vraća u Denver. Dean je imao braće po lozi pokojne majke – umrla je dok je on bio malen – ali oni ga nisu voljeli. Jedino Deanovo društvo bili su momci iz kockarnice. Dean, koji je imao čudesnu energiju neke nove vrste američkog sveca, i Carlo, bili su u Denveru te sezone demoni podzemlja, uz klapu iz kockarnice, i bila je divno simbolična činjenica da je Carlo imao podrumski stan u Grantovoj ulici gdje smo se sastajali mnogih noći koje su se produljivale do zore – Carlo, Dean, ja, Tom Snark, Ed Dunkel i Roy Johnson. O ovim drugima reći ću nešto više kasnije. Svoje prvo poslijepodne u Denveru

prospavao sam u sobi Chada Kinga dok je njegova majka obavljala kućanske poslove u prizemlju, a Chad radio u knjižnici. Bilo je to vruće poslijepodne u srpnju, tipično za visoravni. Ne bih zaspao da nije bilo izuma Chadova oca. Otac Chada Kinga, krasan ljubazan čovjek, već je bio prešao sedamdesetu godinu, bio je star i slab, mršav i iscijeden, i pričao je anegdote, sporo, sporo s uživanjem; bile su to dobre anegdote o njegovu dječastvu na ravninama Sjeverne Dakote potkraj prošlog stoljeća, kad je za zabavu jašio ponije bez sedla i gonio kojote štapom. Kasnije je postao provincijski učitelj u uskom jezičcu Oklahome i napokon poslovni čovjek koji se bavio izumima u Denveru. Još uvijek je imao svoj stari ured iznad garaže dolje u istoj ulici, tu je još uvijek bio pisaći stol s roloom i bezbrojni prašnjavi spisi o davnim uzbuđenjima i zgrtanju novca. Izumio je poseban uređaj za klimatizaciju. Postavio je običan ventilator u prozor i na neki način proveo hladnu vodu kroz spirale ispred uskovitlanih krila ventilatora. Rezultat je bio savršen – oko metar ispred ventilatora – a tada se, izgleda, voda za vrućeg vremena pretvarala u paru i donji dio kuće bio je jednako vruć kao i prije. Ali ja sam spavao točno ispod ventilatora na Chadovu krevetu, dok je u mene zurilo veliko Goetheovo poprsje, i ugodno sam zaspao, da bih se probudio za ciglih dvadeset minuta ukočen od hladnoće. Pokrio sam se pokrivačem i još uvijek mi je bilo hladno. Napokon je postalo tako hladno da nisam mogao spavati i sišao sam u prizemlje. Stari me upitao kako njegov izum radi. Rekao sam mu da radi vraški dobro, a to sam u neku ruku i mislio. Sviđao mi se taj čovjek. Smršavio je od uspomena.

– Jednom sam izmislio sredstvo za uklanjanje mrlja koje su kasnije kopirale neke velike tvrtke na Istoku. Već nekoliko godina pokušavam nešto iz toga izvući. Kad bih bar imao dovoljno novaca da angažiram pristojnog odvjetnika... – Ali bilo je prekasno da se angažira pristojan odvjetnik; i ostao je snuždeno sjediti u kući. Uvečer smo imali sjajnu večeru koju je pripremila Chadova majka, odreske od srnetine koju je Chadov ujak ustrijelio u planinama. Ali gdje je Dean?

7.

Idućih deset dana bili su, kako je rekao W. C. Fields, »protkani izvanrednom opasnošću« – i ludi. Uselio sam se s Rolandom Majorom u zaista raskošan stan koji je pripadao obitelji Tima Graya. Svaki od nas imao je posebnu spavaću sobu, zatim smo imali kuhinjicu s hranom u hladnjaku i golemu dnevnu sobu u kojoj je sjedio Major u svilenom kućnom ogrtaču i sastavljao svoju najnoviju hemingvejevsku priču – taj kolerik, podbuhla, crvena lica, mrzitelj svega, koji je ipak mogao zablistati najtoplijim i najdražesnijim smiješkom na svijetu kad bi negdje u noći pravi život slatko iskrsnuo pred njim. Tako je on sjedio za svojim stolom, a ja sam poskakivao naokolo po debelom, mekanom sagu, odjeven samo u platnene hlače. Upravo je završio priču o nekom frajeru koji prvi put dolazi u Denver. Zove se Phil. Njegov je kompić na putovanju tajanstven i miran momak po imenu Sam. Phil odlazi da upozna Denver i splete se s nekim